

Albert-Lőrincz Márton

(Hang az óriáscsigaházban)

*„Hány lázadó, ha kellett, veszni
hagyta dacos fejét. Te ravaszul
most is tán erre számítsz, és Halált
ígérsz öröklét helyett?! – hisz nem
annak
kell az imádság, aki **megtalált.**” (L.CS)*

Minden nap felnyílik az ékszeres doboz,
s né, benne vagyok. Arany
gyűrűk, gyöngykalárisok érintik
testemet, tört ezüst,
kopott jáspis, összekarcolódott
borostyánkő, szakadt
karperecek között eltipteggek,
lépkedek ide-oda,
mint a járnai tanuló kisgyerek,
mint a vén fűzfák vén
odvában a moha, belebotlok
a nyakláncokba, a
láncokba botlok, kapaszkodok
rögbe, botorkálok
a kényes járatokon, minden nap
belém kapaszkodik
egy szó anyám régen nem mozduló
ajkairól, s egész
nap velem marad, mint imakönyvben
a könyörgés. Szikkadt
ösvények csapásán lépkedem én,
fövenyén elcsoszog
az elgörbült idő, a befelé
szűrődő csillagporos levegő
megköhögtem. Sorozatban mondják
egyél, kihűl az étel, nyelek és
osztogatom életem- halálom.

(Agresszióban)

(Búcsú Lászlóffy Csabától)

„Lassan elszivárgok” írtad még a múltkor,
mint a gyenge csermely, mely medrét keresi,
víz a sóhajkompon, hidak alá búvó,
aki bárhogy mélyül, örökké kevesli.

Ahogy elszivárog a forrástól kezdve
s férfiembré lesz, sziklák testén törve,
medret váj magának, (ez lesz a börtöne),
bárka dagad rajta, magány marad benne.

S amíg Jób a parton (ő is egymagában)
elüldögélt ott, a víz folyását lesve,
sodrásában fájt az idő fürge teste.

Tebenned elégett Nagy Idő múlása:
„víz vagyunk”, azt írtad, időnk sodrásában,
medrünket mélyítve lecsorgunk, tengerbe.

(Márványos visszhang)

(L. Cs-t olvasván)

Egy idő óta, szivárvány múltán,
szabad asszociációk süvítése sziszeg
Isten asztalán az árnyékvilágba.
Kígyó mar elevenbe,
pók kitint rágcsál,
a tudat átbújik védtelen a végtelen úron,
nekicsapódik egy emberöltőnek,
a soha sem eléggé törődőnek,
és megtörik rajta a fény,
ahogy a Pók hálóján fennakad.
Miért teremtettél rendet?
fohászodik a költő,
ha a főhajtás értéke nulla ...

(Zavarom a Messiás várásakor)

*„mire az idei holtak vére felszárad
s a legelső ünnepnap bombá kigyúln,
a földi rabság urai úgyis mást kennek fel
Messiásnak új esztendőre.” (L. Cs.)*

Az ablaktalan istállóban, széna színeit ízék s
illatok lengik körül a jászolváz réseiben.
Végét készíti elő az év s megágyaz, még nincs se cél,
se feladat, nem tudni lesz-e üldözhető születés,
lesz-e öröme ok, lesz-e bizalomra bizonyág, így
van ez rendjén az elfolyó idő megszámlálhatatlan
rengetegén. S nem tudni ki megy ki, nem tudni ki lép be.
Betéved oda valaki? (Ember-e? Más teremtmény?) Széna
illata hívja s a majdani szájszag: harapni, enni
kéne, mondá a másik teremtmény, pihenni, ezt már az
ember gondolta. És ébred a másnap! És kipirul a
dűhtől, vörösen zúg a pattanó kényszer-akarát, mert
tovább kell menni, menni még, menni, menni – hívás ez még!

Mindig hajnalokon indulunk útra kitaposatlan,
nyomsteril úton, a szabadság útján, a bilincs útján,
az első kézenfogatlan úton s attól kezdve csak így,
fősvény ígéretések között lenről és fontról, kies
életre biztatás között, célok s kilátások között,
vörösen zúgó haranghangok között, kitántorogni
a rétre, kiállni minden örömért a kifürkészhetetlen
szenvedésbe, kitaposni újra az ösvényt, ahol a
gyermek törékeny teste férfivá érett, s magba zsenge
fűszálakból a széna, már akkor is, amikor nem volt
emlékezetbe vésve a vasnehéz kereszt, s nem volt
pamlagra gyűrve a mesteri módon kitárulkozó
remény ölelése...

Bertha Zoltán

Búcsú Lászlóffy Csabától (1939–2015)

Végtisztességtévő, gyászoló gyülekezet! Drága családtagok, hozzátartozók és mind a többiek! A mérhetetlen gyászban és szomorúságban osztozva, megrendülten állok itt, s Budapestről Debrecenen át – csaknem négy évtizedes barátság jegyében – érkezvén tolmácsolom a Magyar Írószövetségnek és a Magyar Művészeti Akadémia Elnökségének, Titkárságának, Irodalmi Tagozatának s egész művész- és munkatársi közösségének legmélyebb együttérzését és részvétét. Ez az Akadémia szervezte alig egy éve szeretve becsült barátunk, Lászlóffy Csaba 75. születésnapján ünnepségét az Írószövetség székházában, s most már csak a vesztesség kiváltotta döbbenet megrázó érzésével fejezhetjük ki őszinte kívánalmunkat: legyen Veled, drága Csaba, az Úr mindörökké, s adjon lelkierőt és enyhítő vigaszt családodnak és kedveseidnek. És pihentessen Téged is a Házsongárd, mint anynyi nagyszerű elődödet és szellemi társadat Szenczitől, Apáczaitól, Kós Károlytól, Reményik Sándortól, Dsida Jenőtől, Szabédi Lászlóig, Szilágyi Domokosig, Hervay Gizelláig, Bálint Tiborig, Sigmond Istvánig – és testvérbátyád Lászlóffy Aladárig. Hiszen Kolozsvár – ahol nevelkedtél, éltél, munkálkodtál hűséges ragaszkodással – a magyar lélekben továbbra is az, ami volt, ami lehet vagy minden ellenére mégis lehetne. Idézve Tőled: „Apáczai uram betűit éppoly buzgalommal / lehet megolvasni miként a tetveket / ha valamennyi testamentum elkallódná / a Házsongárdban mint rovájszeleket egymás mellé / kell illeszteni a sírköveket s a soron következő / áldozatok arca is ott fehérlik mint örök hó a / harc nélkül hőkölő bástyafalon / olyan ez a város amilyen nem lehet / talán épp azért olyan – nagyon” (*Koloswar*). A híres-neves valóságos és spirituális Erdélyi Panteonba kerültél immáron, mint az erdélyi és egyetemes magyar kultúra kortárs kiválósága, aki lélekben itt kell, hogy legyél velünk, mert műveiden keresztül továbbra is energiát, reményt, életakaratot sugárizol ránk. Volt egy versed, egy régi költemény, amelyben a jelképes boltívet, az erkölcsi tartóoszlopot soha meg nem roppanó építményként láttattad: „e boltív minden jóslás ellenére / kitartott / nem szakadt be / csak elporladt” (*Jövendölés*). És helytállva Te is így viselted szenvedéseidet, betegségeidet, az utolsó pillanatokig fáradhatatlanul kitartva a művészi munka felemelő értelmének megbizonyításában. Példa és tanítás lett életed és műved. Olyan, amely egyszerre köt a bennünk és emel a fölöttünk lakozó értékekhez. Ezért is gyászol Téged az egész magyar íróársadalom, a Kárpát-hazai és a világmagyarság minden szegletében – a székelyudvarhelyi Erdély Magyar Irodalmáért Alapítványtól a nagyváradi Partiumi Írótáboron át a budapesti *Napút* folyóirat és Napkút Könyvkiadó köréig – akik csak legutóbb is szívből jövő kitüntetésekkel

díjazták munkásságodat. És Egerben is az *Agria* széles szerzői és olvasói köre – akiket személyesen is társadul és barátodul fogadtál, akiket gyakran ajándékoztál meg a folyóiratban közölt emlékezetes alkotásaiddal, s akik így ugyancsak sokat köszönhetnek Neked.

Lászlóffy Csaba életműve a végtelen nyitottságra, a lenyűgöző enciklopédikus műveltségre, a szuverén és termékeny műfajteremtő szenvedélyre, az üdítőn mindenre figyelő szemléleti és artistikus tágasságra is kivételes példa volt és marad. Lírai, prózai, drámai, esszéisztikus, publicisztikai írásainak rengetege (meglanckadatlan műfordító, szerkesztő, irodalomszervező aktivitásának számtalan eredménye) a folytonos megújulás és felfrissülés lendületével született. Fél százánál is több kötete korszakokat ível át és fog össze. Az erdélyi irodalom hatvanas évekbeli vérátömlesztésében is a legkiemelkedőbbek közé tartozott, s utána is végig, a mindenkori emberi, nemzetiségi, kisebbségi magyar megaláztatás és kiszolgáltatottság évadainak felrázó krónikásaként, majd újnál is újabb formák, műfajok sajátos hangú kikísérletezőjeként. Válogatott vagy gyűjteményes könyve alig is látott napvilágot: mert folyton az új kihívásokat kereste. S mennyi még, ami kéziratban maradt! Hallatlan sokszínűséggel és magával ragadó áradással játszott a költői, epikai, drámai műformákkal, a keserű, ironikus vagy groteszk tónusokkal, az abszurd legkorábbi közép-európai változataihoz kapcsolódó színjátéktípustól a lélektani sorsregényig, a példázatos novellától az idővibráló történelmi elbeszélésig, a zoltártól a szonettig. Élő vagy elfeledett hagyományokat elevenítve, örökítve tovább, és újakat, csak rá jellemzőket nyitva meg. Ezért is tudtak és tudnak műveire idősebbek és fiatalok egyaránt rezonálni, ezért figyeltek fel például drámáira is oly sokan Írországtól Amerikáig. S a színházak mellett ezért játszották már diákszínjátékosok is oly szívesen őket – a nyolcvanas évek legelején is. Ő is él tehát az ifjú szívekben, ez bizonyos. És ebbe a sziporkázó szövegmindenségbe és nyelvi gazdagságba a magyar és a világkultúra hatalmas dimenziói sűrűsödnek bele. Történelmi személyiségek, művészfenomének, múlt- és jelenbeli géniuszok sorjázhatnak elfogyhatatlanul, ezerféle válságos, küzdelmes, hadakozós helyzetben. És száguldozó tekintet és életmegvilágító írói szellem élénkíti meg őket, s pszichológiai éleslátás és bölcséleti távlatosság rajzolja alakjukat. Érzékletes és elvont megjelenítésmód, tárgyias-absztrakt ábrázolás, plasztikus és sugallatos esztétikai hatásminőség – egyszerre. Közben pedig folyvást féltve emberi létünket, nemzetünket, európaiságunkat; a szellemet az erőszaktól.

„Költő vagyok? Kit érdekelne? / Az ember rég nem önmaga, / ha még annyit sem ér az elme, / mint bár a valuta szaga. // Hittük mindig: a humanizmus / humusz alól is feltör a / fényre. (...) Szemünket elfedte a hályog; / illúzió a hit s remény, / eltűnt időkben botorkálók: / s ha bűnként húz le, nem erény. // Európa, gyilkos hecc s mételey; / hány hulla/dék/gödröt koholt. / Bomlott agyat riaszt a kétely: /

az értelem csak szolga volt! (...) Stábok, spiclik – kicsi/nagy banda, / zabálnak és ürítenek. / Habzó történelmi halandzsa / határolná be létedet. // Megzápult próféták, varangyok, / szókészletük másfél arasz; / meg se kell húzni a harangot, / mind saját magára szavaz. // Keserves munka volt idáig / eljutni. Ma övék a lét. / A tökély korának, úgy látszik, / fújtak megint – romlás a tét.” (*Ars poetica*) – Súlyos szavak, riasztó látélet ez. És mégis, kedves Csaba, drága Barátunk! Minket, s a jövő nemzedékeit nemcsak érdekelnek, hanem nyugtalanítva eszméltetni is fogják írásművészeted különleges remeklései. Mert ott található bennük és mögöttük a szinte páratlan polihisztor-jelenség, aki voltál, s a tevékenyen életigazító emberiség, a hiteles és tiszta személyiség elidegeníthetetlen és eltagadhatatlan aranyfedete is. Hogy igaz szülőföldszeretettel lehet a világszellem történéseit is romlatlanul fürkészní, hogy az apróságokban is mindig tükrözödhet a teljes igazság. Az az igazság is, amelyet hajlíthatatlan gerinccel vállaltál és életveszélyes bátorsággal hangoztattál a legsötétebb diktatúra poklában is. Makulátlan, folttalan jellemed magyarság és emberség megmaradásának, erkölcsi felegyenesedésének biztos záloga. S az is, hogy közben sosem ítéltél a nálad gyarlóbbak, esendőbbek fölött. Megértetted az emberi természetet, magatartás- és lélekvizsgáló tekinteteddel a mélyére hatoltál, s magad így emelkedtél a művészi igazmondás magasába. Ami ellen küzdöttél, az mindig az elviselhetetlen körülmények igazságtalansága, embertelensége, gonoszsága volt. Mindezt a harcot méltóságra intő nyíltszívűséggel, tágkeblűséggel, segítőkészséggel, jóakarattal vívtad. Tájakat, vidékeket, régiókat, generációkat átölelve, biztató figyelemmel az értékmegtartó szellem mindenféle rezdülésére.

Egyik kedvenc kifejezéssel szólva „esedékes” találkozásunk most szörnyedelmesre sikerült. De hiszem, hogy igaz emberek és igaz magyarok találkozása egy másik szférában új reményeket jelent majd. Ezzel a hittel búcsúzva Tőled, imádkozva kérem, hogy a Fennvaló Úristen kísérje és vigyázza utadat!

(Elhangzott Kolozsváron, a házsongárdi temetőben, 2015. április 17-én)

Radnai István

A temethetlen

*„Bukdácsolva, tudattalan éjbe vesz éteri éned
ám magakellető kiprovokált fölényel a másik:
virtuóz árnyéktáncosmódján hajladozik még”*

(Lászlóffy Csaba: *Elmerülő hexameterek*)

árnyékod magasabb mint magakelletőké
földrengés volt esetlen távozásod megesett mégis
hajdani bakfisszoknyák korca daluknál többet ér
elvesztenek magukat veszve felhő és pára

a lélegzeted nem sor végén ér szomorú véget
miközben mi tudjuk csak a szekrény rejt spanyolfal
a polcokon sütkérezel s beereszt hozzád az ablak
lenézek míg felette súlyos terhével alacsony padlat

padlat s nem boltozat vagy mestergerenda a lámpás
oldalog és pislogó fénye szemeddel rám hunyorít

fatörzs vagy ágad lenyesve hajt még virágot nem sírodon
utódok lánca táncol mint cédrus körül a festő
bemártott ecsettel vár palettájára hogy máris
megörökítsen az örökkévalónak az örökös égben

s hullanak már fehér tollaid burkolva kristályos hóba
karistolod az éggömböt versed onnan olvassuk üzensz
még látunk lábtól előre kihozott koporsóban
kisujjad mozgatód így intesz ahogy egykor megintettél

péter vagy ördög áll-e őrnek házsongárd kapujába

Másik valóság

ha ketten megyünk mint platánok alatt
és jönnek szembe egyre csak a szentek
mindegy seb külön úton halad
út széléről ellopták a keresztet

ha ketten megyünk a húséges platánok alatt
ha bűzlenek az elüziumi kertek
hátrálnak mellettünk a kimondott szavak
és a nincs-levegő reszket

lassan hárman leszünk én magam ketten
egyik itt a másik már amott
húz az ágy amiből felkeltem
egy vers tőled hozzám andalog

logika nincs csak por a házsongárdból
nyitott ablakra élőködő galamb repül
mintha felköltözne a város
felhővé változna meg egünk

jól van barátom ezt még tollba mondtad
záporozik a gépen valakinek a keze
a betűk korholnak felül a mondat
mutatóujjad a kárhozattól remeg

hiszen elfogytál hogy könnyű légy angyaloknak
az ész kereke a meredek utcákon halad
zárt kapuk előtt oson el a holnap
kacér tavasz vigyorog ránk ravasz

hívnálak jönnél be egy percre vissza
aztán mást nem tehetek
csomagolom a semmit hosszú útra
lehúsolt csonttá leszek

te várj meg kicsit állsz esőben a sarkon
lány kikelet megmosdat utolsó alkony

ha ketten megyünk mint platánok alatt
és jönnek szembe egyre csak a szentek
mindegy seb külön úton halad
út széléről ellopták a keresztet

ha ketten megyünk a platánok alatt
ha bűzlenek az elüziumi kertek
hátrálnak mellettünk a kimondott szavak
s a nincs levegő reszket

lassan hárman leszünk én magam ketten
egyik itt a másik már amott
húz az ágy amiből keltem
egy tőled hozzám andalog

logika nincs csak por a házsongárdból
nyitott ablakra élőködő galamb repül
mintha felköltözne a a város
felhővé változna meg egünk

jól van barátom ezt még tollba mondtad
záporozik a gépen valakinek a keze
a betűk korholnak felül a mondat
mutatóujja kárhozattól remeg

hiszen elfogytál hogy könnyű légy angyaloknak
az ész kereke meredek utcákon halad
zárt kapuk előtt oson a holnap
a tavasz vigyorog ránk ravasz

hívnálak jönnél be egy percre vissza
aztán mást nem tehetek
csomagolom a semmit hosszú útra
lehúsolt csont leszek

te várj meg kicsit állsz esőben a sarkon
lány kikelet megmosdat utolsó alkony